

Z wieści lasu

► X EDYCJA FESTYNU „LASOM PRZYJAZNY” ZA NAMI

Krzysztof Schwartz
NADLEŚNICZY
NADLEŚNICTWA
JAROCIN

Szanowni Czytelnicy

28 czerwca Lasom Państwowym stuknie 90-tka. Data ta związana jest z nadaniem w 1924 roku przez Prezydenta RP statutu przedsiębiorstwu „Polskie Lasy Państwowe”. Planowany pierwotnie komercyjny charakter firmy został pod wpływem krytyki leśników zmieniony. 30 grudnia 1924 r. wyodrębniono administrację państwową, do dzisiaj znaną jako ALP czyli administracja lasów państwowych. W tamtym czasie leśistość kraju wynosiła 23,1%, a państwo administrowało na 31% wszystkich lasów. Po II wojnie światowej leśistość w nowych granicach wynosiła 20,8%, lasy zajmowały 6,5 mln ha, a ALP zarządzała na 85% tej powierzchni (5,4 mln ha). Ogromne zalesienia powojenne doprowadziły do wzrostu leśistości w roku 1970 do 27%. Dzisiaj mamy prawie 30% leśistość, a na skutek postarzenia drzewostanów dostarczamy na rynek ponad 33 mln m³ drewna grubego (do przetarcia i na papier oraz na sklejki i okleiny). Lasy Państwowe są największym w Europie zarządcą leśnym. Piękno i zagospodarowanie naszych lasów jest przedmiotem zazdrości innych narodów. My leśnicy jesteśmy przede wszystkim dumni z roli, jaką odgrywamy w systemie ochrony przyrody. Nie może być inaczej, skoro 32 tys. gatunków zwierząt, roślin i grzybów związane jest ściśle ze środowiskiem leśnym (to 65% wszystkich gatunków). Lasów przybywa, są coraz starsze, dają coraz więcej drewna, są domem dla tysięcy różnych istot i mają dobrego gospodarza - tak jest od 90 lat.

Weseli uczestnicy jednego z konkursów

Ocena dokładności ścięcia fragmentu pnia na czas

Nie sztuka ściąć samemu drzewo. O tym można się było przekonać za sterami symulatora harwestera

Dużym zainteresowaniem cieszył się punkt budowy ptasich budek

Pokazy sokolnictwa (na zdjęciu puchacz). O jego dziennej aktywności świadczy jasna barwa oczu.

W 90 dni dookoła Lasów Państwowych

W ostatnim dniu maja w Poznaniu odbył się festyn Lasom Przyjazny. W tym roku wydarzenie to wpisało się w kampanię RDLP w Poznaniu „W 90 dni dookoła Lasów Państwowych”, organizowaną z okazji jubileuszu 90-lecia Lasów Państwowych. Wstęp na imprezę był wolny.

Wspólnie z Państwem świętowali-

śmy tę okragłą rocznicę na Dziedzińcu Różanym przy Centrum Kultury Zamek oraz na placu tuż przed budynkiem (od ul. św. Marcina). W tym dniu atrakcji nie zabrakło. W ramach wydarzenia w ostatnim miesiącu miał miejsce również konkurs emitowany za pośrednictwem stacji Radia Merkur, a na jego uczestników czekały

atrakcyjne nagrody. Ponadto w holu głównym Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu można było zwiedzić wystawę poświęconą 90-leciu Lasów Państwowych.

Goście, którzy korzystając ze słonecznej pogody przybyli do Poznania, mogli obejrzeć pokazy pracy specjalistycznych wieloperacyjnych

maszyn leśnych, rywalizacje drwali z serii Stihl Timbersports, występy dziecięcych zespołów tanecznych, koncert sygnalistów myśliwskich oraz pokazy sokolnictwa. Były też zabawy praktyczne, jak np. możliwość zbudowania budki dla ptaków czy symulacja obsługi harwestera, co się okazało nie takie łatwe. **WoJak**

Być mamą to mieć również sokoli wzrok. Sportowa multimedialna konkurencja strzelecka

Wręczenie statuetki Lasom Przyjazny oraz wyróżnień kapituły

O potężnej mocy maszyn świadczących ryk pił, lecące wióry i stos wyrobionych drewnianych wałków

KALENDARIUM czerwiec/lipiec 2014

- **Do 15 lipca** - Wystawa w OEL Czeszewo „Mgnienia z natury”,
- **17 czerwca** - Światowy Dzień Walki z Pustynnieniem i Suszą, (Wielkopolska jest obszarem o najmniejszej sumie

- opadów w ciągu roku w naszym kraju),
- **21 czerwca** - pierwszy dzień lata, najdłuższy dzień roku,
- **23 czerwca** - Dzień Ojca, - Noc Świętojańska,

- Dzień Służby Publicznej,
- **27 czerwca** - Światowy Dzień Rybołówstwa,
- **1 lipca** - Światowy Dzień Architektury,
- **2 lipca** - Dzień Dziennikarza,

- **11 lipca** - Światowy Dzień Ludności,
- **12 lipca** - Św. Jana Gwałberta - patrona leśników,
- **25 lipca** - Dzień Bezpiecznego Kierowcy.

Oprac. WoJak

W telegraficznym skrócie
► Zmiany na „górze”

29 maja Adam Wasiak, dyrektor generalny LP, powołał Janusza Zaleskiego na zastępcę dyrektora generalnego LP ds. gospodarki leśnej. Powołany wcześniej pełnił funkcję Głównego Konserwatora Przyrody. Dotychczasowy zastępca dyrektora generalnego LP ds. gospodarki leśnej, Wiesław Krzewina, objął w nowym pionie stanowisko zastępcy dyrektora generalnego LP ds. strategii, organizacji i rozwoju.

► Dąb wolności w Poznaniu

Z okazji 25. rocznicy przemian ustrojowych 2 czerwca prezydent Bronisław Komorowski posadził w poznańskim parku im. Tadeusza Mazowieckiego „Dąb Wolności”. Nadanie imienia pierwszego premiera III Rzeczypospolitej skwerowi było jednym z elementów uroczystości. Dodamy, iż akcja sadzenia „Dębów Wolności” jest wspólną inicjatywą Kancelarii Prezydenta RP i Lasów Państwowych. Nawiązuje do sadzenia „Dębów Niepodległości” w latach 1918-1928, będących namacalnym świadectwem odzyskania przez naród niepodległości (RDLP Poznań).

► Projekt ustawy

- lasy mają zostać państwowe
Przedstawiony w sejmie projekt wprowadza do konstytucji m.in. następujące artykuły: Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa nie podlegają przekształceniom własnościowym, z wyjątkiem przypadków określonych w ustawie, oraz Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa są udostępniane dla ludności na równych zasadach. Zasady udostępniania i gospodarowania lasami określa ustawa. Pod koniec maja w sejmie odbyło się pierwsze czytanie projektu zmian w ustawie zasadniczej, które mają m.in. zakazać prywatyzacji i komercjalizacji lasów należących do Skarbu Państwa. Więcej na www.lasy.gov.pl.

► Ekolaur dla Lasów Państwowych

Jak uzasadniła kapituła konkursu pod przewodnictwem prof. Marka Gromca: „Za wzorcową gospodarkę leśną stawiającą Polskę w gronie przodujących państw świata”, przyznano Lasom Państwowym statuetkę Zielonego Lauru. Konkurs odbył się już po raz 9. Nagrody zostają przyznane dla najbardziej „zielonych” organizacji, firm i samorządów działających na rzecz ochrony środowiska, ekologii (LP).

► Poważne pożary

Ponad sto hektarów lasu spłonęło podczas dwóch pożarów, które wybuchły 24 maja w nadleśnictwach Ostrołęka i Myszyniec. Straty byłyby jeszcze większe, gdyby nie użycie podczas akcji gaśniczej samolotów. Mimo że do akcji natychmiast ruszyli strażacy, trudno było opanować rozprzestrzeniający się z prędkością kilkudziesięciu kilometrów na godzinę żywioł. W ostatnich latach na ochronę przeciwpożarową w lasach (w tym na wyposażenie w sprzęt), przeznaczono ok. 180 mln zł.

Zestawił: **WoJak**

Na odpoczynek w las

Zbliżają się wakacje. Nie zawsze można pozwolić sobie na dłuższy wypoczynek poza domem. Okazuje się jednak, że ciekawe miejsca można również znaleźć w najbliższej okolicy. I odwiedzić je w czasie któregoś z letnich weekendów. Można pojechać samochodem, ale i rowerami, bo większość ścieżek oprócz walorów edukacyjnych oferuje także infrastrukturę potrzebną do odpoczynku. Poniżej publikujemy kilka propozycji na rodzinne wyprawy.

JAROCIN
Ścieżka edukacyjna
„Szkółka” - „Przy ognisku”

To krótka ścieżka edukacyjna przy szkółce ukazująca cykl rozwojowy drzewa od nasiona. Znajduje się na terenie Ośrodka Szkółkarsko-Nasiennego w Jarocinie, a w pobliżu niej działa jedna z największych i najnowocześniejszych w Polsce wyluszcarni nasion. Dotarcie do ścieżki ułatwiają tablice kierunkowe usytuowane przy drodze krajowej. Trasa wyposażona jest w następującą infrastrukturę: ławeczki do odpoczynku, kosze na śmieci, miejsce na ognisko (za zgodą nadleśnictwa) oraz miejsca parkingowe. Atrakcją dla zwiedzających jest zlokalizowana tu jedna z największych i najnowocześniejszych w Polsce wyluszcarni nasion. Tu również można zorganizować spotkanie przy ognisku za zgodą nadleśnictwa (kontakt ze szkółką pod nr. tel. (62) 747-38-08 oraz biurem nadleśnictwa (62) 747-23-19). Przy obiekcie usytuowano miejsce parkingowe dla samochodów i autokarów.

ŻERKÓW
Punkt widokowy
„Szwajcaria Żerkowska”

Zlokalizowany jest przy trasie z Żerkowa do Śmiełowa (leśnictwo Rozmarynów) w pobliżu najwyższego wzniesienia na terenie Nadleśnictwa Jarocin - Łysej Góry o wysokości 161 m n.p.m. Miejsce wyposażone jest w wiatę chroniącą przed deszczem.

Z punktu rozciąga się widok na malownicze tereny Żerkowsko-Czeszewskiego Parku Krajobrazowego, widoczny jest również pałac - muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie. Punkt jest wyposażony w tablicę informacyjną, ławki, stoły i wiatę z zadaszeniem.

Pole z miejscem na ognisko w Żerkowsko-Czeszewskim Parku Krajobrazowym

Miejsce postoju pojazdów przy obiekcie na 1 autokar lub 4 samochody osobowe. Kontakt z biurem leśnictwa Rozmarynów pod nr. tel. (62) 747-63-68. Punkt widokowy może być przystankiem w drodze

do muzeum im. Adama Mickiewicza w Śmiełowie czy gospodarstwa agroturystycznego „Lutynia”.

TARCE
Ścieżka edukacyjna „Tarce - Wigwam”

Długość trasy ok. 1 km z 11 przystankami. Orientacyjny czas przejścia to ok. 1 godzina. Ścieżka zatacza pętlę prowadząc od leśniczówki w Tarcach przez stawy, obiekt typu wigwam - wracając pod budynek leśniczówki i parking dla samochodów. Teren szczególnie urokliwy, doskonały na spacer piesze i trasy wędrowek rowerowych. Tematyka ścieżki to przede wszystkim informacje o zagrożeniu pożarowym terenów leśnych, gospodarka odpadami jako przeciwdziałanie zaśmiecaniu lasów, chronione gatunki roślin i zwierząt. Przy trasie zlokalizowany jest obiekt typu „wigwam”. Ścieżka wyposażona jest w infrastrukturę: WC, ławeczki do odpoczynku, kosze na śmieci, wigwam - zadaszony miejsce na ognisko (za zgodą nadleśnictwa i leśniczego). W pobliżu zlokalizowano miejsce parkingowe dla kilku samochodów (przy leśniczówce). Kontakt do osób udostępniających ścieżkę i infrastrukturę: leśniczowie - E. Klimpel 606/759-232 i J. Zakowski 602/759-328 oraz podleśniczy M. Grygiel 606/759-238.

GOŁUCHÓW
Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie

Częścią OKL-u jest Muzeum Leśnictwa obejmujące „Oficinę”, „Powozownię” i „Owczarnię”, park-arboretum o pow. 156 hektarów oraz Pokazową Zagrodę Zwierząt z żubrami, konikami polskimi, danielami i dzikami. Funkcjonuje na terenie XIX-wiecznego zespołu zamkowo-parkowego o powierzchni 158 ha. Ośrodek leży w centrum Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Ciemnej. Położony jest przy trasie Poznań - Kalisz. W Gołuchowie najmłodsi mogą się zapoznać z dawnymi maszynami leśnymi, a także nauczyć się rozpoznawać gatunki drzew. Dla dorosłych są ekspozycje prezentujące historię i współczesność polskiego leśnictwa. Ciekawostką muzeum jest unikatowy zbiór tzw. ksiąg drzewnych, czyli XIX-wiecznych pudełek wykonanych z różnych gatunków drewna. Na osobnej wystawie prezentowane są ginące leśne gatunki zwierząt i roślin z Polskiej Czerwonej Księgi.

CZESZEWO
Ośrodek Edukacji Ekologicznej „Centrum Zarządzania Łęgami”

Ośrodek edukacyjny „Centrum Zarządzania Łęgami” w Czeszewie położony jest przy Żerkowsko-Czeszewskim Parku Krajobrazowym, zachodniej części obszaru chronionego Natura 2000 „Dolina Środkowej Warty” oraz w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu „Czeszewski Las”. Mieści się w zabytkowym, historycznym budynku. W XIX wieku był to skład soli na Warcie. Następnie mieściło się tu biuro Nadleśnictwa Skarbu Pruskiego, a od 1918 r.

biuro i siedziba Państwowego Nadleśnictwa w Czeszewie. Adaptacja budynku pozwoliła na utworzenie nowoczesnego ośrodka edukacyjnego. Na piętrze znajduje się wystawa stała z makietą prezentującą walory przyrodnicze uroczyska i rezerwatu. Z zabytkowego tarasu widokowego można obserwować życie ptaków z wykorzystaniem lunet. W pobliżu znajduje się także miejsce do biwakowania.

Instalacja edukacyjna
„Rzeka”

To jedna z serii nowatorskich rozwiązań i koncepcji prowadzenia aktywnego nauczania w ośrodku edukacyjnym „Centrum Zarządzania Łęgami” w Czeszewie. Przestrzenny model koryta rzeki został zbudowany z materiałów naturalnych (ziemia, kamienie, drewno). Konstrukcja umożliwia uczestnictwo w zabawie, której towarzyszą wrażenia akustyczne, wizualne i dotykowe.

Ścieżka edukacyjna „Nad Lutynią”

To ścieżka biegnąca wałem przeciwpowodziowym w kierunku zachodnim i ma długość ok. 2 km. Z wału schodzi w kierunku płd. na śródleśne łąki. Przekraczając dukt leśny (z Dębna) kolejną łąką dochodzimy do ziemnego wału średniowiecznego grodziska - stanowisko archeologiczne. Prawdopodobnie służył jako ukryte miejsce wypraw wojennych lub najazdów.

Ścieżka edukacyjna „Stare Dęby”

Trasa ma długości ok. 500 m. Atrakcją są trzy stare pomnikowe dęby, starorzecze „Mała Starucha” i kamień Sienkiewicza, upamiętniający jego pobyt w tych okolicach. Ścieżka prowadzi wzdłuż granic rezerwatu Czeszewski Las zataczając pętlę. Jest przeznaczona głównie dla grup, które dysponują mniejszą ilością czasu zwiedzania.

Rezerwację pobytu w Ośrodku

Prom Nikodem przepływający do rezerwatu

Edukacji Leśnej w Czeszewie należy zgłaszać: osobiście w siedzibie Nadleśnictwa w Jarocinie (ul. Kościuszki 43, tel. fax. (62) 747-23-19, e-mail: jarocin@poznan.lasy.gov.pl) oraz w OEL (Czeszewo, ul. Szkolna 29, tel. (61) 438-31-21, e-mail: oel.czeszewo@poznan.lasy.gov.pl).

LIDIA SOKOWICZ

► PUSZCZE POLSKI

Puszcza Pilicka zwana jest też potocznie Lasami Spalskimi. Zajmuje powierzchnię 52 tys. ha, wzdłuż doliny rzeki Pilicy pomiędzy Piotrkowem Trybunalskim, Tomaszowem Mazowieckim i Opoczmem na południu, Nowym Miastem nad Pilicą na wschodzie oraz Rawą Mazowiecką na północy. Znajduje się w zasięgu administracji czterech nadleśnictw: Brzeziny, Opoczno, Smardzewice, Spała oraz Leśnego Zakładu Doświadczalnego SGGW w Rogowie i Zespołu Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Jej nazwa pochodzi od rzeki Pilicy. Dla ciekawostki dodam, że Pilica jest najdłuższym

lat, do roku 18...
szkoła praktycz...
Okres powstał...
przez te teren...
Sytuacja rabu...
drzew nie uleg...
niez w trakcie...
WII RP w Spa...
polowań repr...
sprawujących...
Okres II wojny...
swoje piętno...
mi wojsk.
Tereny puszczy...
czas rejon g...
majora Henr...
go oraz miejsc...
AK, w której...
licznie leśnicy.

Puszcza Nadpilicka - Lasy

Warto zobaczyć:

- Inowłódz - ruiny zamku Kazimierza Wielkiego i dwa kościoły: romański św. Idziego (z 1086) i św. Michała (z 1520), neorenesansową synagogę (z XIX w.), w której mieści się obecnie dom handlowy (malowidła na ścianach zostały do dziś),
- zabytkowe drewniane zabudowania m.in. w Brzustowie, Brudzewicach oraz Studzianej-Poświętnem.

lewym dopływem Wisły, a jej całkowita długość wynosi 319 km.

Historia

Częstym gościem odwiedzającym tereny puszczy, głównie z powodu polowań, był w średniowieczu Kazimierz Wielki. Założył on na granicy Małopolski w Inowłodzu gród warowny. W dworze królewskim w Lubochni rezydowali Stefan Batory i August III.

Ludzie trudnili się tu głównie bartnictwem, dostarczającym spore ilości miodu i wosku. W XVIII w., w okresie rozwoju włókiennictwa oraz hutnictwa z puszczy pozyskiwano znaczną część surowca drzewnego. Postępowało to wręcz rabunkowo, obecna puszcza stanowi jedynie 26% dawnego obszaru. W okresie rozbiorów Polski lasy znalazły się pod zaborem pruskim, by po 1815 roku przejść do własności państwowej. Wówczas rozpoczęto tworzenie Urzędu leśnego w Lubochni, gdzie przez sześć

Rośliny

Kompleks...
na wschód od...
zowieckiego...
cenniejsze po...
Puszczy Pilick...
tutaj bardzo...
starych lasów...
letnimi okaz...
5 rezerwatów...
pomników prz...
Panującym...
mi są bory sos...
z domieszką...
Przez teren...
granica natura...
jodły, buka i...
zostały unies...
na liście spec...
ochrony siedl...
ra 2000. Wch...
skiego Parku...
Piliczański...
Obszaru Chron...
brazu oraz le...
promocyjnego...
gowskie. Puszc...
tylko okolice...
Krajobrazowy...

► INFORMACJE

V gminny konkurs ornitologiczny
„Krucze kantaty”

Uczestnicy konkursu z organizatorami

W maju przypadł Dzień Ptaków Wędrujących. Z tej okazji w Gimnazjum w Jaraczewie pod kierunkiem nauczycielki Marii Grzegorskiej i Agnieszki Płończak odbył się V Gminny Konkurs Ornitologiczny „Krucze kantaty”. W rywalizacji wzięli udział uczniowie ze szkół w Goli, Rusku i Jaraczewie pod opieką Ilony Smolarek i Zdzisławy Platonowicz.

Zmagania konkursowe rozpoczęły się od testu ornitologicznego, w którym uczestnicy wykazali się dużą wiedzą. Rozpoznawanie sylwetek ptaków i ich głosów nie sprawiło młodym przyrodnikom większych problemów. Z łatwością odróżnili

gawrona od kruka oraz prawidłowo nazwali inne gatunki należące do krukowatych. Większych trudności nie sprawiła również krzyżówka, której hasłem okazała się łacińska nazwa bohatera tegorocznej edycji konkursu - kruka (*Corvus corax*). Nieco więcej emocji wzbudziły pytania graniczne, dotyczące związków frazeologicznych, przysłów oraz bajek związanych tematycznie z krukami.

Różnice w końcowej klasyfikacji były niewielkie, zatem wszyscy uczestnicy mogą czuć się zwycięzcami. Wszyscy otrzymali nagrody książkowe, które z pewnością pomogą w samodzielnym obserwowaniu

ptaków, jak również przyczynią się do poszerzenia wiedzy przyrodniczej.

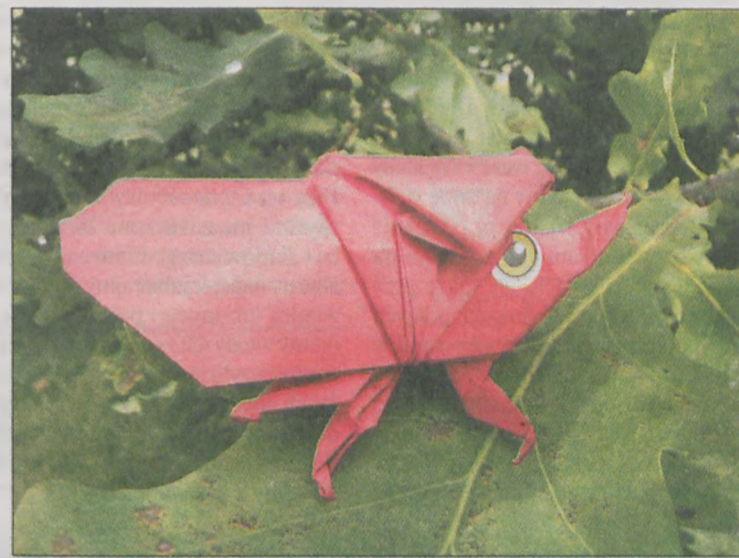
Oprac. Agnieszka Płończak

- **1. miejsce:** najmłodsza grupa ze szkoły podstawowej w Goli - Klaudia Przybył i Weronika Szymczak,
- **2. miejsce:** zespół z Ruska - Sara Sipurzyńska i Piotr Zborowski,
- **3. miejsce:** drużyna z Jaraczewa - Joanna Antoniewicz i Zuzanna Masztalerz.

► LEŚNE ORIGAMI

Rohatyniec
nosorożec
(*Oryctes
nosicornis*)

Ten wyjątkowy owad z rzędu chrząszczy należy do całkiem sporej podrodziny. Samce różnią się od samic rozmiarem, są od nich większe. Na głowie noszą charakterystyczny róg (bardziej lub mniej zagięty). W miejscu, gdzie głowa łączy się z tułowiem, również występuje po kilka mniejszych rogów. Jest to oręż wykorzystywany do walk o względy wybranki. Mniejsze samice są pozbawione tych specjalnych dodatków. Walcowate ciało rohatyńców jest barwy brązowo-kasztanowej. Gatunek ten jest rozprzestrzeniony po całej Europie, Afryce Północnej oraz w dużej części Azji Środkowej, w Afganistanie i Kaszmirze. Spotkanie z tym ciekawym owadem jest trudne, ponieważ prowadzi on z reguły nocny tryb życia. Jego lot ma wyraźny ciężki, basowy dźwięk, niczym wojskowy transportowiec powietrzny. Samice składają owalne

► Informacje potrzebne do złożenia rohatyńca nosorożca i zdjęcia znajdziesz zawsze na stronie Nadleśnictwa Jarocin jarocin.poznan.lasy.gov.pl w zakładce „Leśne origami” i na stronie www.jarocinska.pl w zakładce „Więści z Lasu”.

jaja o dł. 5 mm, najczęściej w murszu próchniejących drzew, stąd ważną rolę w jego rozmnażaniu stanowią niejednokrotnie obumierające starodrzewia oraz martwe drewno w lesie. Działalność człowieka zmusiła rohatyńca do szerszego poszukiwania miejsc rozwojowych, dlatego może się zdarzyć, że jego larwy znajdziemy również w trocinach, ogrodowej korze wysypywanej pod rośliny oraz

odpadach tartacznych czy przymach kompostowych. Larwy chrząszczy tego gatunku przechodzą trzy stadia (przemiana i wzrost). Są to też największe w tej klasie larwy żyjące w Europie. Gatunek ten jest objęty prawną ochroną. Zadanie zbudowania własnego „nosorożca” nie będzie proste, ale warto spróbować!

Oprac. WoJak

u 180
ktycz.
wst
z przetacza
erem
czne wojska.
-ab
owej wycinki
uleg
oprawie rów-
nie l
ny światowej.
Spal
owstaje miejsce
:pr
tacyjnych dla
ch w
dziej w państwie.
jny
wiatowej odciska
o li
nymi dotyczą-

zcy
anowity wów-
gł
nych działań
nry
Dobrzańskie-
jści
oi oddziałów
ej s
egach działali
cy-

za
Pilińska
Spalskie

położony
Mazowia Ma-
wł
chyba naj-
gł
kości dawnej
gd-
Znajdziemy
ne fragmenty
rodz dwustu-
sen i dębów.
oty i ok. 100
dy.
zrewostana-
we (90% pow.)
olszy i jodły.
czy przebiega
tego zasięgu
na. Tereny te
również
zono również
ych obszarów
ogramu Natu-
w skład Spal-
obrazowego,
mazowskiego
onego Krajo-
so kompleksu
Spalsko-Ro-
Pilińska to nie
y (Spalski Park
le również spo-

ry kompleks pozostałych lasów w tej okolicy. O bogactwie przyrodniczym świadczą badania, w których stwierdzono występowanie ponad 1000 gatunków roślin naczyniowych, ok. 200 gat. mszaków, 350 porostów, 200 glonów oraz 500 grzybów. Do rzadkich roślin naczyniowych należą m.in. lilia złotogłów, wawrzynek wilczyko, kosaniec syberyjski oraz trzy widlaki: goździsty, jałowcowaty i splaszczony.

Zwierzęta

Dominującą grupę zwierząt pod względem udziału gatunkowego i jednostkowego są bezkręgowce, których z inventaryzowa-

jej miejscach rzeka ma głębsze koryto i przyspiesza - zatem dla własnego bezpieczeństwa unikajcie kąpiele w tych rejonach. Na tych, którzy wybiorą wariant suchy, czekają trasy piesze: „niebieska” prowadząca ze Spaly do Tomaszowa oraz „zielona” z Tomaszowa do Luboczy. Dla uprawiających coraz częściej popularny tzw. surwiwal, lasy oferują idealny poligon zabaw - pofalowany, często wymagający przeprawy teren, miejscami z gęstym podszytem stanowi nie lada wyzwanie dla spragnionych przygód twardzieli. Na miłośników militariów czeka miejscowość Konewka, a tam zespół

no tu kilkanaście tys. gatunków (m.in. 42 gat. ślimaków, 4 gat. małży etc.). Owady stanowią niemal liczbę ok. 1300 gatunków z 10 rzędów (najwięcej chrząszczy - 668 gat., błonkoskrzydłych - 286 gat., mucholówek - 111 i aż 96 różnych motyli). Kręgowce stanowią 5 gat. gadów, 13 płazów, 205 gat. ptaków (w tym 151 lęgowych). W puszczańskich lasach spotkamy również większego zwierza: jelenie, losie, sarny, danielę (sprowadzone tu w celach łowieckich), dziki, zające oraz wiele mniejszych gryzoni. Jeżeli chcesz zobaczyć największego przedstawiciela tutejszych ssaków, koniecznie wybierz się w okolice gajówki Książ, położonej koło Smardzewic - do ośrodka hodowli żubrów.

Atrakcje

Atrakcji turystycznych jest tu sporo. Kajakarze znajdują wypożyczalnie sprzętu turystyki wodnej. Wypoczywając nad Pilicą należy pamiętać, że w węższych

poniemieckich bunkrów z roku 1940 r. (w tym schron dla pociągu sztabowego o długości 380 m). Kolejny taki zespół odnajdziemy w Jeleniu (ten jest krótszy, bo o dł. 360 m). Pola biwakowe znajdziecie w miejscowościach Inowódz, Fryszerka, Tomaszów Maz. (tuż obok schroniska) oraz w Żądłowicach.

Komunikacja

Do Tomaszowa Mazowieckiego dostaniecie się liniami kolejowymi połączonymi z Radomiem, Skarżyskiem i Kuluszkami, a przez te ostatnie z Warszawą i Łodzią. Szeroka dwupasmowa droga krajowa nr 8 prowadząca z Warszawy jest bardzo dogodna również dla turystów zmotoryzowanych. W głąb puszczy wygodniej dotrzecie autobusami linii PKS znajdującymi się przy dworcu PKP w Tomaszowie.

Zestawił: WoJak

Zaczerpnięto:
<http://survival.strefa.pl/trn/pilicka.htm>,
„Puszcze i lasy Polski” - D. Zawadzka, E. Kwiecień 2011 r.

Najbardziej zielona pora roku

Pomiędzy wiosną a pełnią lata występuje fenologiczna pora roku zwana przedleciem. To okres maksymalnego wydłużania się dnia i wzrostu średniej temperatury dobowej od 10,0 do 14,9 stopni C. W ostatnim dwudziestolecu obserwowano coraz wcześniejsze daty jego początku. Trwa zwykle od końca maja do dziesiątego czerwca. Charakteryzuje się świeżą soczystą zielenią wszystkich roślin, dla których jest to okres najbardziej bujnej wegetacji.

Za początek tej pory roku przyjmuje się rozkwitanie krzewów dzikiego bzu czarnego. Na drzewach lipy drobnolistnej rosnącej w mieszanych lasach liściastych, w parkach i alejach zaczynają rozwijać się drobne białozłote kwiaty. Wokół nich uwijają się zastępy pracowitych pszczoł zbierających obfity nektar. Równie

chętnie odwiedzają one białe silnie pachnące kwiaty robinii akacjowej, kwitnącej również w tym samym czasie.

Na stawach, starorzeczach, spokojnych zatoczkach jezior pojawiają się duże kwiaty pięknych grzybieli białych. Można je oglądać tylko w ciągu dnia, kiedy wynurzają się na powierzchnię wody i otwierają, po czym przed wieczorem zamykają się i znów pogrążają w wodzie.

O tej porze roku niektóre gatunki roślin już owocują. Do sadów na drzewa czereśni i wiśni przylatują szpaki, wilgi, kawki i objadają ich owoce.

Pora pełnego lata obejmuje zwykle miesiąc lipiec i część sierpnia. Za jego początek uznaje się moment pełnego kwitnienia lipy drobnolistnej.

Srednie temperatury dobowe są wtedy najwyższe w ciągu roku i przekraczają 15 st. C. Nadal kwitnie większość gatunków roślin zielnych. Średnia długość trwania wykazuje tendencję do wydłużania.

Na przełomie czerwca i lipca kończy się okres przeobrażenia kijanek płazów w dojrzałe osobniki. Na terenach przyległych do zbiorników wodnych masowo pojawiają się wtedy małe płazy, które opuszczają wody i wędrują na tereny pobliskich pól i lasów.

Na polach stopniowo zaczynają dojrzewać zboża i rozpoczynają się żniwa. Wśród roślin uprawnych na polach kwitnie ostróżka, podróżnik błękitny, ostrożeń, wrotycz pospolity, rumian polny. Łąki, miedze, zarośla wypełnia głośna muzyka owadów. Koniki polne, pasikoniki zielone, świerszcze polne urządzają w tym czasie prawdziwe koncerty. Łąki pokrywa soczysta zielen kolejnego pokolenia traw, a wśród nich widać różowe kwiaty koniczyny, żółte komonicy, niebieskie bodziszka łąkowego.

W lasach dojrzewają pachnące owoce poziomki i pojawiają się pierwsze owoce borówki czernicy. Rozpoczyna się owocowanie brzozy brodawkowatej, jarzębiny, bzu czarnego, maliny, borówki czernicy. Swoje nasiona rozsiewają także wierzby, topole, wiązy. Nadal owocują borówki czernice i dojrzewają jeżyny. Na krzewach czeremchy pojawiają się czarne kuliste owoce, a kalinę zdobią czerwone jagody zebrane w rzadkie grona. Po obfitych deszczach las pachnie grzybami. W tym czasie w lesie można zobaczyć młode kozłeta saren i jeleni.

Formują się pierwsze stada ptaków, które rozpoczynają swoją wędrówkę do cieplejszych regionów Europy i do Afryki. Jako pierwsze odlatują kanie rdzawe, słowiki, wilgi, rybitwy, liczne gatunki ptaków wodnych i błotnych. Bociany białe gromadzą się w coraz to większe stada, aby pod koniec sierpnia wyruszyć w daleką wędrówkę.

W drugiej połowie sierpnia w suchych lasach zaczynają się pojawiać coraz liczniejsze kępy i zwarte kobierce liliowo

kwitnącego wrzosu. Koniec sierpnia i początek września to fenologiczne późne lato. Ten okres odznacza się małą zmiennością długości. Temperatury dobowe powietrza spadają wtedy z dnia na dzień.

Wielu gatunków ptaków, po zakończeniu okresu lęgowego, a przed zgromadzeniem zapasów tłuszczu stanowiącego zapas energetyczny na długą wędrówkę, zmienia w tym czasie pióra lotne. U większości gatunków odbywa się to raz w roku. Orły i duże sowy wymieniają pióra co dwa lata. Dla żurawi, kaczek, gęsi, łabędzi to trudny i niebezpieczny okres w życiu. Wymiana piór następuje u nich jednorazowo. Tracą wtedy wszystkie lotki i sterówki jednocześnie i przez dwa do czterech tygodni, gdy nie mogą latać i są bardziej narażone na ataki drapieżników, pozostają w ukryciu w gęstwinie szuwarów.

Dojrzewanie owoców kasztanowca i borówki brusznicy zapowiada nadejście jesieni i proces powolnego przygotowania się przyrody do okresu spoczynku.

WACŁAW ADAMIAK

► KWIATY NA TALERZU

Dzikie placki wg Wojaka

Nie wszyscy zapewne wiedzą, że wiele gatunków kwiatów, które są do zdobycia na przysłowiowe wyciągnięcie ręki, możemy bez problemu... konsumować. By nie być gołosłownym, dla przykładu wymienię kilka z nich: goździk ogrodowy, rumianek, stokrotka, mniszek lekarski, tulipan, szalwia, groszek jadalny, nastureja, bratek, róża czy bez lilak. W przeważającej mierze w kuchni możemy wykorzystywać barwne płatki kwiatostanu, czasem również i ich rozwinięte owoce. Przykładem może być np. róża lub czarna bez. Dzisiaj zapraszam na kwiatową ucztę z czarnym bzem w roli głównej. O zdrowych owocach tej rośliny („hyčki”) pisałem już wcześniej, kiedy to przygotowaliśmy na zimę sok.

Bez czarny rośnie praktycznie wszędzie. Spotkamy go zarówno na łąkach i w zaroślach, ale także przy mniej uczęszczanych drogach polnych lub na skraju lasu. Jest dość pospolity i być może dlatego nie doceniamy go na co dzień. A niesłusznie, bo to roślina mająca w sobie wiele cennych właściwości leczniczych. Przetwory użyte w kuchni będą nie tylko uroz-

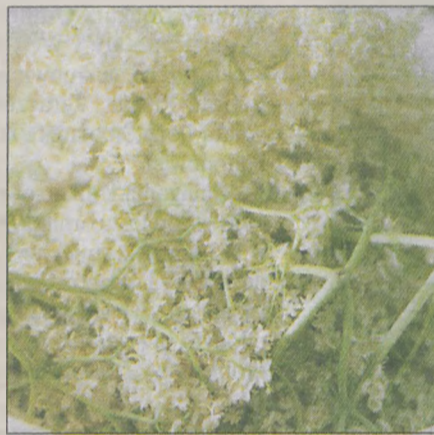
maiczeniem diety, ale także przyczynią się do wzmocnienia systemu odpornościowego, poprawy układu krążenia, wzmocnienia naczyń krwionośnych i ogólnej poprawy naszego samopoczucia. Kwiaty bzu czarnego bogate są we flawonoidy (rutyna, kwercetyna, astragalina, izokwercetyna i inne), kwasy wielofenolowe, kwasy organiczne, garbniki, olejki lotne, glukozę oraz sole mineralne. Kwiaty starajmy się zbierać w czasie ich pełnego rozkwitu, czyli na przełomie maja, aż do połowy czerwca. Najlepiej zbierajmy je przed południem, zaraz po odparowaniu porannej rosy. Ścinamy całe baldachy, ja do tego wykorzystałem tradycyjne nożyczki biurowe (nadały się idealnie). Przy tej czynności wybierajmy tylko czyste i nie zakurzone kwiatostany, bez śladów mszyc i innych owadów. Kwiaty najlepiej zbierajmy do koszyka, wiadra lub innego pojemnika, unikniemy wtedy ich zgnięcia, które powoduje szybkie czernienie i opadanie. Jeżeli chcemy przechować kwiaty na dłużej, możemy je również zamrozić. Włóżmy je uprzednio na 2 do 5 minut do wody z kostkami lodu.

► **kwiaty warzyw:** kwiaty cukinii (kwiaty męskie i żeńskie), kwiaty dyni, kwiaty zielonego groszku, kwiaty fasolki szparagowej, no i kalafior, brokuły, kapary oraz karczochy.

Jeżeli nie potrafisz rozpoznać któregoś z tych gatunków, najlepiej dla bezpieczeństwa zrezygnuj z jego konsumpcji, by uniknąć zagrożenia zdrowia lub życia. Pamiętaj, że spożywając kwiaty, podobnie jak w przypadku grzybów, robisz to zawsze na własną odpowiedzialność. Powinieneś zachować maksimum rozwagi i zdrowego rozsądku.

► **Niektóre kwiaty roślin trujących:** azalia czyli rododendron lub różanecznik, barwinek, glicynia, groszek pachnący, hiacynt, hortensja, irys, jaskier, konwalia, kaczeniec czyli knieć błotna, krokus jesienny, lantana pospolita, naparstnica, oleander, ostróżka, powojnik, lobelia, zawilec vel anemon, zonkile i narcyzy.

Kwiaty czarnego bzu w cieście naleśnikowym

Składniki:

- ok. 20 kwiatostanów czarnego bzu (staramy się wybrać te najbardziej rozłożyste),
- 250-300 g mąki tortowej,
- 3-4 jajka,
- 1,5 szklanki mleka,
- 0,5 szklanki białej wody gazowanej,
- 2 czubate łyżki cukru,
- szczypta soli
- oraz
- olej (do smażenia),
- cukier puder (wg gustu do posypania gotowych placków)

Wykonanie:

Przygotujemy ciasto na placki (jest ono podobne do ciasta naleśnikowego). Do naczynia wbijamy 3-4 całe jajka, które następnie ubijamy przy pomocy trzepaczki lub miksera do osiągnięcia puszystej konsystencji. Dalej masę łączymy z mlekiem i gazowaną wodą. Mieszając wszystko dodajemy przesianą mąkę

tortową oraz szczyptę soli i 2 łyżki cukru, tak aby ciasto osiągnęło jednolitą gęstą, a zarazem płynną konsystencję. Następnie chwytamy baldachim bzu za jego zieloną „stopę” (główna część łodygi), i zanurzamy kąpiąc wszystkie jego białe kwiaty w płynnym cieście. Tak przygotowany kwiatostan układamy na rozgrzanym oleju i smażymy do uzyskania złocistego koloru (zajmie nam to ok. 3-4 min). Gdy placek zacznie się rumienić, należy odciąć teraz zielone części łodygi wystającej poza ciasto. Jak to zrobić? Będziesz do tego potrzebował po raz kolejny biurowych nożyczek. Pamiętaj, by zachować teraz szczególną ostrożność i nie poparzyć się rozgrzaną oliwą (możesz to zrobić również poza patelnią zdejmując na chwilę placek z ognia). Tak przygotowany placek podpiekamy również z drugiej strony. Na koniec układając placki na talerzu, całość możemy posypać odrobiną cukru pudru lub połać gęstym słodkim syropem. Tak usmażone naleśniki, pełne są aromatu i smaku kwiatów czarnego bzu. Polecam!

Przygotował: Wojak

SKRÓCONA LISTA JADALNYCH KWIATÓW

Przy doborze kwiatów jadalnych zachowaj szczególną ostrożność:

► **kwiaty ozdobne:** aksamitka, begonia, blawatek, bratek, chryzantema, fiołek wonny, floksa, geranium (pachnąca pelargonja), goździk, hibiskus, lewkonja, liliowca, lwia paszcza, mak, magnolia, nagietek, nastureja, niecierpek, róża, słonecznik, stokrotka, szafirek, tulipan

► **kwiaty drzew i krzewów:** akacja (robinia), bez czarny, bez lilak, brzoskwinia, cytrusy, goździkowiec, grusza, jabłoń, jaśmin (nie jaśminowiec), judaszowiec, lipa, morela, pigwa, śliwka, wiśnia wiciokrzew japoński

► **kwiaty ziół:** anyż, bazylija, czosnek, kolendra, koniczyna, koper, lawenda, lubczyk, mięta, mniszek lekarski, ogórecznik, oregano, rozmaryn, rumianek, szalwia, szczybiorek, śláz, tymianek, żywokost